

CLIO

FOR GENDER

CYPRUS LIBRARY ONLINE

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

ΙΔΡΥΜΑ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ
ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

Διαρθρωτικά Ταμεία
της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Κύπρο

Κυπριακή Δημοκρατία

περιγραφή σχεδίου

Αρχείο Ιστορίας Γυναικών: Κυπριακή Διαδικτυακή Βιβλιοθήκη για το Φύλο

Το έργο «Αρχείο Ιστορίας Γυναικών: Κυπριακή Διαδικτυακή Βιβλιοθήκη για το Φύλο» υλοποιήθηκε από το **Ινστιτούτο Ερευνών Προμηθέας**, το **Κέντρο Ισότητας και Ιστορίας Φύλου (Κ.Ι.Ι.Φ.)** και το **Πανεπιστήμιο Κύπρου**.

Κύριος στόχος τους σχεδίου και της δημιουργίας του Αρχείου Ιστορίας Γυναικών ήταν και παραμένει η γεφύρωση των έμφυλων ανισοτήτων και η βελτίωση του ρόλου της γυναίκας στην κυπριακή κοινωνία. Συγκεκριμένα, το σχέδιο καλύπτει την περίοδο από τα τέλη του 19ου μέχρι το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα και επιδιώκει να ανακατασκευάσει, στο μέτρο του εφικτού, την ιστορία των γυναικών της Κύπρου προβάλλοντας την αθέατη συμβολή των γυναικών στην κοινωνία μας, με στόχο να καταρρίψει ιστορικούς μύθους που αφορούν στις γυναίκες και το φύλο και οι οποίοι λειτουργούν αποτρεπτικά στην ικανότητα των σύγχρονων ατόμων και κοινωνιών να ξεπεράσουν τα στερεότυπα των φύλων και να γίνουν παράγοντες θετικής αλλαγής.

Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της δημιουργίας διαδικτυακής βάσης δεδομένων η οποία είναι ελεύθερα προσβάσιμη σε όλους και η οποία φιλοξενεί τα δεδομένα που έχουν συλλεγεί στη διάρκεια υλοποίησης του σχεδίου. Ο σύνδεσμος για την ιστοσελίδα που φιλοξενεί το αρχείο είναι **www.clioforgender.com**.

Συγκεκριμένα η **Κυπριακή Διαδικτυακή Βιβλιοθήκη για το Φύλο (CLiO – Cyprus Library Online)** φιλοξενεί:

- Δεδομένα που αφορούν στην παρουσία και δράση της γυναίκας στην Κύπρο από τα τέλη του 19ου μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα.
- Πρωτογενείς πηγές, όπως συνεντεύξεις με γυναίκες οι οποίες άφησαν το στίγμα τους στην ιστορία αλλά και με ειδικούς σε ζητήματα φύλου.

- Δευτερογενείς πηγές όπως δημοσιεύματα σε εφημερίδες και περιοδικά τα οποία καταγράφουν σημαντικές πτυχές της γυναικείας παρουσίας στον τόπο μας.
- Ιδιωτικά αρχεία ατόμων ή οργανώσεων που αναπτύσσουν δράση στον τομέα των δικαιωμάτων των γυναικών.
- Βιβλιογραφικό κατάλογο με πηγές και αρχεία, χρήσιμο σε ερευνητές που ασχολούνται με την ιστορία και ζητήματα φύλου.

Στο πλαίσιο του σχεδίου CLiO for Gender σχεδιάστηκε, ετοιμάστηκε και εφαρμόστηκε δοκιμαστικά εκπαιδευτική παρέμβαση η οποία περιέλαβε τη δημιουργία **εκπαιδευτικού εργαλείου** που έχει ως στόχο την ανάδειξη της έμφυλης ιστορίας της Κύπρου και την αποδόμηση ιστορικών μύθων και στερεοτύπων καθώς και να εντοπίσει σε ποιο βαθμό η βασική εκπαίδευση ενός ατόμου στην ιστορία των γυναικών έχει τη δυνατότητα να αλλάξει την οπτική του συγκεκριμένου ατόμου.

Η παρούσα έκδοση παρουσιάζει τα υλικά του εκπαιδευτικού εργαλείου που έχουν σχεδιαστεί και εφαρμοστεί πιλοτικά, περιλαμβανομένου του ερωτηματολογίου που προηγείται και ακολουθεί του εργαστηρίου καθώς και οδηγίες προς τους εκπαιδευτές. Το παρόν έντυπο αποτελεί πολύτιμο εργαλείο στα χέρια εκπαιδευτών, εκπαιδευτικών, φορέων και ατόμων που ασχολούνται με την προάσπιση ίσων δικαιωμάτων ανάμεσα στα φύλα, την ισότητα και την ισοτιμία καθώς και την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ

Αποδόμηση έμφυλων στερεοτύπων
μέσα από την ιστορία της Κύπρου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΣΤΑΔΙΟ 1: ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ (pre-test)

ΣΤΑΔΙΟ 2: ΒΙΩΜΑΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

ΣΤΑΔΙΟ 3: ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ (post-test)

ΣΤΑΔΙΟ 4: ΟΜΑΔΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ

ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Το εκπαιδευτικό εργαλείο έχει στόχο να εντοπίσει σε ποιο βαθμό η βασική εκπαίδευση ενός ατόμου στην ιστορία των γυναικών, με ό,τι αυτή συνεπάγεται, έχει τη δυνατότητα να αλλάξει την οπτική του συγκεκριμένου ατόμου για το φύλο και την ιστορία.

Όταν αναφερόμαστε στην εκπαίδευση του ατόμου στην ιστορία των γυναικών στο πλαίσιο του συγκεκριμένου εργαλείου εννοούμε από τη μια την πρόσβασή του σε πληροφορίες γύρω από τις πολύμορφες ιστορίες των γυναικών, οι οποίες ξεφεύγουν ή συγκρούονται με τις στερεοτυπικές απεικονίσεις, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της ικανότητάς του να εντοπίζει και να αναγνωρίζει τις έμφυλες διαστάσεις του κυρίαρχου ιστορικού αφηγήματος, όπως είναι το φαινόμενο της μη ορατότητας των γυναικών καθώς και της (ανα)παραγωγής ιστορικών μύθων και στερεοτύπων.

Στηριγμένο στην παραδοχή ότι ο τρόπος που βλέπουμε το παρελθόν και την ιστορία μας επηρεάζει άμεσα τον τρόπο που βλέπουμε τον (παρόντα) εαυτό μας, το εργαλείο εξετάζει την πιθανή αλλαγή που υφίσταται στην οπτική του ατόμου σε σχέση με τον τρόπο που αντιλαμβάνεται τους ρόλους των φύλων και σε σχέση με το βαθμό που αυτή η σύντομη εκπαίδευση έχει τις δυνατότητες να εμφυτεύσει κάποιους, πρώτους έστω, “σπόρους” προς την κατεύθυνση της κριτικής επανεξέτασης και τελικά της αμφισβήτησης των έμφυλων στερεοτύπων που το άτομο έχει εσωτερικεύσει.

Στο πλαίσιο αυτό, το εργαλείο αποτελείται από τέσσερα στάδια:

Στάδιο 1: Αναγνωριστικό ερωτηματολόγιο (pre-test) *

Στάδιο 2: Βιωματικό εργαστήριο

Στάδιο 3: Επαναληπτικό ερωτηματολόγιο (post-test) *

Στάδιο 4: Ομάδα εστίασης **

*Το “αναγνωριστικό” ερωτηματολόγιο δίνεται πριν από το βιωματικό εργαστήριο για να εντοπίσει ορισμένες αντιλήψεις των συμμετεχόντων/ουσών για τα φύλα. Το ίδιο ερωτηματολόγιο (“επαναληπτικό”) δίνεται μετά από το βιωματικό εργαστήριο για να εντοπίσει αν και σε ποιο βαθμό υπήρξε μετατόπιση των συγκεκριμένων αντιλήψεων.

**Εμβάθυνση στον τρόπο με τον οποίο οι συμμετέχοντες/ουσες επηρεάστηκαν από την κάθε δραστηριότητα και το εργαστήριο γενικότερα σε σχέση με τα έμφυλα στερεότυπα.

ΣΤΑΔΙΟ Α': ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ (pre-test)

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
Οι άντρες είναι γενικά πιο θαρραλέοι από τις γυναίκες				
Οι γυναίκες είναι συνήθως πιο συναισθηματικές από τους άνδρες				
Το μάθημα της οικιακής οικονομίας στα σχολεία πρέπει να διδάσκεται μόνο στα κορίτσια				
Οι άνδρες είναι καταλληλότεροι από τις γυναίκες για να ακολουθήσουν πολιτική σταδιοδρομία				
Οι γυναίκες τα καταφέρνουν καλύτερα στην ανατροφή των παιδιών, επειδή είναι <u>μάνες</u>				
Οι άνδρες τα καταφέρνουν καλύτερα από ότι οι γυναίκες στις θετικές επιστήμες όπως τα μαθηματικά και η φυσική				
Οι άνδρες είναι καταλληλότεροι για το επάγγελμα του οικοδόμου				
Οι γυναίκες είναι γενικά πιο σπάταλες από τους άνδρες				
Το 1900, οι γυναίκες στα χωριά της Κύπρου ασχολούνταν αποκλειστικά εντός σπιτιού με τη φροντίδα των παιδιών και του νοικοκυριού τους				
Στις πρώτες απεργίες και διαδηλώσεις που έγιναν στην Κύπρο, συμμετείχαν κυρίως άντρες				
Οι Κύπριες γυναίκες διεκδίκησαν μαχητικά και κατέκτησαν το δικαίωμα στην ψήφο.				

ΣΤΑΔΙΟ Β': ΒΙΩΜΑΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

‘Με τα έμφυλα γυαλιά μας, κοιτάμε την ιστορία αλλιώς’

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

- Η αναγνώριση της αορατότητας των γυναικών και της απουσίας της διάστασης του φύλου μέσα από μια πρώτη εξοικείωση με βασικές έννοιες της ιστορίας των γυναικών όπως: έμφυλη διάσταση της ιστορίας, κυρίαρχο ιστορικό αφήγημα, ορατότητα/αορατότητα των γυναικών.
- Η αναγνώριση ιστορικών μύθων και στερεοτύπων που (ανα)παράγονται στα ιστορικά αφηγήματα που αφορούν την ιστορία της Κύπρου.
- Γνωριμία με σημαντικά ορόσημα και σημεία αναφοράς για τη σύγχρονη ιστορία των γυναικών και αναγνώριση της αυτενέργειας των γυναικών (ως ενεργά υποκείμενα της ιστορίας και φορείς της ιστορικής αλλαγής).

Στο πλαίσιο αυτό, το εργαστήριο αποσκοπεί στο να αγγίξει και κάποιους επιμέρους στόχους, τους οποίους ωστόσο μπορεί να αγγίξει μόνο επιδερμικά λόγω του σύντομου χαρακτήρα του. Ωστόσο, σκοπός είναι να εμφυτευθούν οι πρώτοι “σπόροι” ως ερεθίσματα που θα ενθαρρύνουν τις συμμετέχουσες και τους συμμετέχοντες να διερευνήσουν αυτά τα ζητήματα.

Οι επιμέρους αυτοί στόχοι είναι:

- Κατανόηση της ιστορίας της Κύπρου υπό το πρίσμα των σχέσεων των φύλων
- Ανάπτυξη κριτικής σκέψης ως προς το κυρίαρχο ιστορικό αφήγημα
- Αναγνώριση της ιστορικότητας των στερεοτύπων/ανισοτήτων μεταξύ των φύλων (δηλαδή του γεγονότος ότι τα έμφυλα στερεότυπα και οι ανισότητες έχουν ιστορικές αιτίες και ρίζες, δεν “φύτρωσαν” από το πουθενά ούτε αποτελούν “φυσικά” φαινόμενα)
- Αμφισβήτηση / αποδόμηση στερεοτύπων που συνδέονται με το διαχρονικό ρόλο των γυναικών στη διαμόρφωση της κυπριακής κοινωνίας

Το εργαστήριο είναι σχεδιασμένο για διαδικτυακή διαδραστική πλατφόρμα. Η μεθοδολογική του προσέγγιση στηρίζεται σε μια βιωματική και διαδραστική εκπαίδευση που έχει στόχο να κάνει τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες να εξάγουν οι ίδιοι/ες τα συμπεράσματά τους και όπου η ομάδα οδηγείται από μόνη της στη συνειδητοποίηση φαινομένων.

Καλωσόρισμα

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

- Γνωριμία μεταξύ των συμμετεχόντων/ουσών και των εκπαιδευτών/τριών
- Καθορισμός του γενικού πλαισίου του εργαστηρίου

ΥΠΟΛΟΓΙΖΟΜΕΝΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

15 λεπτά

ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΤΗΝ/ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΡΙΑ/Η

1. Καλωσορίζουμε τις/τους συμμετέχουσες/οντες.
2. Συστηνόμαστε ως επιστημονική ομάδα λέγοντας και λίγα λόγια για το πλαίσιο κάτω από το οποίο υλοποιείται το εργαστήριο:
Το βιωματικό εργαστήριο με τίτλο “Με τα έμφυλα γυαλιά μας, κοιτάμε την ιστορία αλλιώς” έχει οργανωθεί στα πλαίσια του προγράμματος «Αρχείο Ιστορίας Γυναικών: Κυπριακή Διαδικτυακή Βιβλιοθήκη για το Φύλο» (www.clioforgender.com) που υλοποιείται από το Ινστιτούτο Ερευνών ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ, το Κέντρο Ισότητας και Ιστορίας του Φύλου (ΚΙΙΦ) και το Πανεπιστήμιο Κύπρου.
3. Εξηγούμε το πρόγραμμα της ημέρας.
4. Εξηγούμε ότι δεν θα πούμε κάτι άλλο για τους σκοπούς του εργαστηρίου ούτε για έννοιες όπως “ιστορία του φύλου” και “έμφυλη ιστορία” που ίσως να έχουν διαβάσει στην περιγραφή του εργαστηρίου επειδή θέλουμε να κατανοήσουμε σιγά σιγά αυτούς τους όρους μέσα από το εργαστήριο.
5. Εξηγούμε τις τεχνικές λειτουργίες του προγράμματος (π.χ. zoom, microsoft teams, webex κλπ) και τους τεχνικούς κανόνες που θα ισχύσουν (π.χ. βάζουμε τα μικρόφωνα στο αθόρυβο όταν δεν μιλάμε, χρησιμοποιούμε την εφαρμογή “χεράκια” όταν θέλουμε να μιλήσουμε, ζητούμε να είναι όσο γίνεται μαζί μας με ανοιχτή τη κάμερα επειδή η φύση του εργαστηρίου είναι διαδραστική, εισηγούμαστε να ενθαρρύνουν ο ένας τον άλλο να συμμετέχει).

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1: «Ραντεβού»**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ**

- Γνωριμία των συμμετεχόντων/ουσων μεταξύ τους
- “Σπάσιμο πάγου”

ΥΛΙΚΑ**1.1. Κάρτα με βοηθητικές ερωτήσεις****ΥΠΟΛΟΓΙΖΟΜΕΝΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ**

15 λεπτά

ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΤΗΝ/ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΡΙΑ/Η

1. Εξηγούμε στους/τις συμμετέχοντες/ουσες ότι αντί να τους ζητήσουμε να μας συστηθούν οι ίδιοι/ες, θα κάνουμε μια δραστηριότητα με την οποία κάθε μια/ένας θα συστήσει ένα άλλο άτομο στην ολομέλεια.
2. Εξηγούμε ότι αυτό θα γίνει με το να τους χωρίσουμε σε ζευγάρια (break-out rooms) και να τους δώσουμε 3 λεπτά να μάθουν κάποια πράγματα η μια/ο ένας για τον άλλον μέσα από ερωτήσεις. Για παράδειγμα: από που είσαι, με τι ασχολείσαι, πως περνάς τον ελεύθερο σου χρόνο, έχεις αδέρφια, έχεις κατοικίδιο κλπ. Μην ξεχάσετε να ρωτήσετε πως προέκυψε η συμμετοχή τους σε αυτό το εργαστήριο! (βλ. Υλικό 1.1. Κάρτα με βοηθητικές ερωτήσεις).
3. Εξηγούμε επίσης ότι κατά τη διάρκεια του “ραντεβού” τους θα κρατάνε σημειώσεις με αυτά που μαθαίνουν για το άλλο άτομο. Επιστρέφοντας στην ολομέλεια θα επιλέξουν κάποια από τα πράγματα που έμαθαν για το ζευγάρι τους και θα τον/την παρουσιάσουν στην ολομέλεια. Όταν συμπληρωθούν τα 3 λεπτά, θα επιστρέψουν στην ολομέλεια και κάθε άτομο θα παρουσιάσει το ζευγάρι της/του στην υπόλοιπη ομάδα.
4. Υπενθυμίζουμε ότι τρία λεπτά δεν είναι πολλά άρα προσέχουμε να μην χαθεί ο χρόνος μόνο στο ένα από τα δύο άτομα.

5. Επιστρέφοντας στην ολομέλεια, τους αφήνουμε να παρουσιάσουν όλες/όλοι το ζευγάρι τους.
6. Κάθε φορά που ολοκληρώνει κάποιος/α την παρουσίαση του επιλέγει ένα άλλο άτομο για να συνεχίσει τη δική του/της.

Υλικό 1.1. Κάρτα με βοηθητικές ερωτήσεις

- Από που είσαι;
- Με τι ασχολείσαι;
- Πώς περνάς τον ελεύθερο σου χρόνο;
- Γιατί αποφάσισες να συμμετέχεις σε αυτό το εργαστήριο;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2: «Μάντεψε ποια/ος»

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

- Να αναγνωρίσουν ότι η συγγραφή της ιστορίας δεν είναι γενικά ουδέτερη
- Να αναγνωρίσουν πιο ειδικά ότι η ιστορία δεν είναι έμφυλα ουδέτερη

ΥΛΙΚΑ

2.1. Κάρτα με ερωτήματα για το βήμα 3

2.2. Αποσπάσματα από ιστορικές πηγές:

- 2.2.α. Από το ημερολόγιο του πρώτου Υπατού Αρμοστή της Κύπρου Garnet Wolseley – δεκαετία 1880
- 2.2.β. Από κείμενο της Ελληνοκύπριας Πολυξένης Λοϊζιάς «Κυπριακόν Λεύκωμα», σ. 132 – δεκαετία 1930
- 2.2.γ. Από δύο άρθρα της Τουρκάλας δημοσιογράφου Ulviye Mithat τα οποία δημοσιεύτηκαν την δεκαετία 1930
- 2.2.δ. Αποσπάσμα από το Δελτίο Ένωσης Εργαζομένων Γυναικών Λεμεσού, αριθμός δελτίου 1, χρόνος έκδοσης 1942

ΥΠΟΛΟΓΙΖΟΜΕΝΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

70 λεπτά

ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΤΗΝ/ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΡΙΑ/Η

1. Εξηγούμε στους/στις συμμετέχοντες/ουσες ότι θα τους χωρίσουμε σε τέσσερις ομάδες (1,2,3,4). Κάθε ομάδα θα λάβει στο chat ένα κείμενο, το οποίο αποτελεί μια ιστορική πηγή που αναφέρεται στην κοινωνική ιστορία της Κύπρου (εξηγούμε τι είναι μια “ιστορική πηγή”). Σκοπός της κάθε ομάδας θα είναι να μαντέψει 5 ιδιότητες της συγκεκριμένης πηγής (Υλικό 2.1.). Συγκεκριμένα, θα έχει 4 λεπτά να μαντέψει:

- τον τύπο του αρχείου (άρθρο, βιβλίο κλπ.)
- την περίοδο συγγραφής
- το φύλο της/του δημιουργού
- την κοινωνική τάξη της/του δημιουργού
- το μορφωτικό επίπεδο της/του δημιουργού
- την εθνικότητα της/του δημιουργού

*Σημειώνουμε ότι δεν σημαίνει ότι το αυθεντικό κείμενο ήταν στα ελληνικά. Στην περίπτωση που η αυθεντική γλώσσα της πηγής ήταν τα ελληνικά, θα λάβουν το κείμενο όπως γράφτηκε. Στην περίπτωση που η πηγή ήταν σε άλλη γλώσσα, αυτό που λάβουν είναι η μετάφραση. Δεν θα ξέρουν αν αυτό που έλαβαν είναι το αυθεντικό ή το μεταφρασμένο.

2. Χωρίζουμε τις ομάδες σε εικονικά δωμάτια και “περνούμε” από κάθε ομάδα στέλνοντας στο “chat” τα ερωτήματα και το υλικό που της αναλογεί (Υλικά 2.2.α-δ).
3. Επιστρέφουμε τις ομάδες στην ολομέλεια και ζητάμε από κάθε ομάδα να διαβάσει σε όλους/όλες το υλικό που της δόθηκε, να μοιραστεί τις μαντεψιές της και να τις αιτιολογήσει. Κατά τη διάρκεια των παρουσιάσεων, υπενθυμίζουμε ότι πρέπει να εξηγούν/αιτιολογούν τις επιλογές τους κάνοντας ερωτήσεις όπως “Τι σας οδήγησε σε αυτή τη μαντεψιά;” και “Συμφωνούσε όλη η ομάδα;”
4. Κάθε φορά που μια ομάδα ολοκληρώνει την παρουσίαση της, αποκαλύπτουμε τα πραγματικά στοιχεία της συγκεκριμένης πηγής.
5. Ακολουθώς, εξηγούμε ότι θα χωριστούν ξανά στις ομάδες τους και θα έχουν 3 λεπτά για να απαντήσουν στο ερώτημα: Τώρα που γνωρίζετε την ιστορία, πιστεύετε ότι η οπτική που απεικονίζεται από τον/την συγγραφέα είναι ουδέτερη; Σε ποιά σημεία φαίνεται ο υποκειμενισμός του/της συγγραφέα; Υπάρχουν σημεία στα οποία εντοπίζετε κάποια προκατάληψη;

ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΚΛΕΙΣΙΜΟ

6. Κλείνουμε τη δραστηριότητα με συζήτηση γύρω από την ουδετερότητα των πηγών με ερωτήσεις όπως:

- Γιατί νομίζετε ότι κάναμε αυτή τη δραστηριότητα; Ποιος ήταν ο σκοπός της; Τί μας δείχνει;
- Σας έκανε να σκεφτείτε κάτι σε σχέση με το πώς γράφεται η ιστορία;
- Η συγγραφή της ιστορίας είναι αντικειμενική;

Μέσα από τη συζήτηση θέλουμε να σημειώσουμε ότι:

- Κάθε ιστορικό κείμενο/πηγή είναι επηρεασμένο από το πλαίσιο της εποχής του, τις κυρίαρχες αντιλήψεις, την οπτική της/του συγγραφέα/δημιουργού και το κοινό στο οποίο απευθύνεται.

- Ακόμα και αν ο/η συγγραφέας κάνει στην άκρη τις δικές του/προκαταλήψεις και πεποιθήσεις, οι ίδιες οι ιστορικές πηγές στις οποίες πρέπει αναγκαστικά να ανατρέξει έχουν και αυτές την οπτική του ανθρώπινου χεριού/μυαλού που τις κατέγραψε.
- Για παράδειγμα, δεδομένου ότι η πλειοψηφία των ανθρώπων ήταν εντελώς αναλφάβητοι μέχρι και το 1940-50, εκείνοι που έγραφαν την ιστορία ήταν άνδρες που ανήκαν στα υψηλότερα κοινωνικά στρώματα και προφανώς μπορούσαν μόνο να υποθέσουν τη ζωή και τις προθέσεις των χαμηλότερων τάξεων.
- Ιδιαίτερα σε σχέση με το φύλο, λόγω του ότι οι γυναίκες μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα τουλάχιστον δεν επιτρεπόταν να σπουδάσουν ιστορία, η δράση των γυναικών συχνά δεν θεωρούνταν άξια αναφοράς από τους ιστορικούς ή, όταν αναφέρεται, γινόταν αντιληπτή μέσα από το ανδρικό βλέμμα.
- Για να εκφράσουμε ότι η ιστορία δεν είναι ουδέτερη σε σχέση με το φύλο και για να δείξουμε ότι έχει σημασία να δούμε μια ιστορία και υπό την οπτική του φύλου, χρησιμοποιούμε τον όρο “έμφυλη” διάστασης και γι’ αυτό ονομάσαμε και το εργαστήριο μας “βάζοντας τα έμφυλα γυαλιά μας”.

Υλικό 2.1. Κάρτα με ερωτήματα

Μάντεψε ποια/ος απαντώντας στα εξής ερωτήματα:

- τον τύπο του αρχείου (άρθρο, βιβλίο κλπ.)
- την περίοδο συγγραφής
- το φύλο της/του δημιουργού
- την κοινωνική τάξη της/του δημιουργού
- το μορφωτικό επίπεδο της/του δημιουργού
- την εθνικότητα της/του δημιουργού

Υλικό 2.2. Αποσπάσματα από ιστορικές πηγές

2.2.α. _____

«Ο Captain Kidstone είναι διοικητής του αποσπάσματος. Επισκέφθηκα τη γυναίκα του η οποία ήρθε από τη Μάλτα αυτή τη βδομάδα για να σμίξει μαζί του και τώρα μένει μαζί του σε μια σκηνή. Έχει μια υπηρέτρια μαζί της, μια Αγγλίδα. Μια τόσο κοινότυπη σε εμφάνιση και χυδαία γυναίκα όπως η κ. Kidstone δεν απαντάται συχνά μεταξύ των συζύγων των αξιωματικών σε πολλά συντάγματα.

Δεν έχει καμία δουλειά εδώ, είναι πάντοτε στη μέση και (επιπλέον) το γεγονός ότι ζει σε μια σκηνή ανάμεσα στα στρατεύματα δεν είναι ούτε ευπρεπές ούτε ταιριαστό στο χαρακτήρα μιας συζύγου αξιωματικού.»

«Φιλοξένησα μια Αγγλίδα κυρία για δείπνο σήμερα, την κ. Scott Stevenson, σύζυγο ενός εκ των αξιωματικών του 42ου Συντάγματος των Highlander, για την οποία είχε γίνει μεγάλο σκάνδαλο πέρυσι το χειμώνα στη Μάλτα. Δεν μου προκάλεσε (κανένα) θαυμασμό, η φωνή της ήταν τραχιά και δυσάρεστη και ήταν εν τέλει ένα πολύ ανόητο πλάσμα. Θα πάει αύριο στην Κερύνεια όπου ο άντρας της της έχτισε μια καλύβα με δυο δωμάτια. Θα έχει ένα σύνταγμα (στρατιωτών) που θα την θαυμάζει και να φλερτάρει (μαζί τους). Υποθέτω ότι αυτό θα την αποζημιώσει για οποιαδήποτε ταλαιπωρία».

Τα αποσπάσματα είναι από το ημερολόγιο του πρώτου Υπατού Αρμοστή της Βρετανίας στην Κύπρο, Garnet Wolseley, το οποίο έγραψε το 1878, την πρώτη χρονιά της βρετανικής περιόδου (The Journal of Sir Garnet Wolseley, Ed. Anne Cavendish, p. 82, 95). Η πρώτη γυναίκα στην οποία αναφέρεται, η κυρία Kidstone, ήταν η σύζυγος του Captain Kidstone, ο οποίος ήταν ο διοικητής βρετανικού αποσπάσματος στρατιωτών στην Κύπρο. Η δεύτερη γυναίκα, η Scott Stevenson, είναι συγγραφέας μιας σειράς από βιβλία της εποχής, όπως το 'Our home in Cyprus', σε μια εποχή που οι βρετανίδες γυναίκες δεν είχαν δικαίωμα ψήφου ούτε δικαίωμα ιδιοκτησίας, θεωρούνταν ιδιαίτερα τολμηρό για μια γυναίκα να ταξιδεύει ενώ η κοινωνία ήταν ιδιαίτερα επικριτική απέναντι σε γυναίκες συγγραφείς.

2.2.β. _____

«Καθώς ανέφερον επιχειρώ ως προς τίνας σπουδαιότητας διατάξεις του Νέου τούτου περί Παιδείας Νόμου τας αφορώσας προς την πρόωρον παύσιν των εγγάμων διδασκαλισσών (...) και της μισθοδοσίας των να εκφέρω γνώμην, στηριζομένη επί της μακροχρονίου πείρας και μελέτης μου περί της αφοσιώσεως και δράσεως των διδασκαλισσών (...).»

«(...) εν Κύπρω δεν υπάρχει ούτε ίχνος τοιαύτης ζωής εκτός των δυο τούτων γυναικείων εργασιών, της χειροτεχνίας εν Λευκάρσις και της υφαντικής εν Λευκωσία, εις επίμετρον της δυστυχίας ταύτης θα περιορισθή και το διδασκαλικόν επάγγελμα των θηλέων. (...) δια των διατάξεων τούτων, του αποκλεισμού των εγγάμων εκ του διδασκαλικού επαγγέλματος των, καθώς και της προώρου παύσεως των μη εγγάμων διδασκαλισσών, κατά το 55όν έτος της ηλικίας των (...). Είνε δε φανερόν ότι δια της διατάξεως ταύτης (...) κωλύεται και ο γάμος προς βλάβην των ιδίων διδασκαλισσών (...). Εκτός τούτων ουδέν σεβαστότερον υπάρχει εν τω κόσμω της εγγάμου γυναικός εν γένει και δη διδασκαλίσσης και μάλιστα εγκυμονούσης (...).»

Απόσπασμα από κείμενο "Περί τινών διατάξεων του νέου περί παιδείας νόμου εν Κύπρω εφαρμοσθέντος το 1923-1924" της Ελληνοκύπριας Πολυξένης Λοϊζιάς που βρίσκεται στο «Κυπριακόν Λεύκωμα», εκδ. Τύποις, Λεμεσός, 1924, σ. 132 . Η Λοϊζιάς θεωρείται από πολλούς ως η πρώτη Κύπρια φεμινίστρια. Ήταν από τις ελάχιστες μορφωμένες γυναίκες της εποχής της. Οι πλειοψηφία του κόσμου ούτε γνώριζε γραφή ή ανάγνωση ούτε μπορούσε να καταλάβει την καθαρεύουσα. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η Λοϊζιάς αναφέρεται στο ότι οι δασκάλες αναγκάζονταν δια νόμου να παραιτηθούν όταν παντρεύονταν.

2.2.γ. _____

«Ακόμη και στα πιο παλιά χρόνια, όταν άλλα έθνη κρατούσαν τις γυναίκες σε μια πιο χαμηλή (κοινωνική) θέση από τους άντρες, οι Τούρκοι αναγνώριζαν τα δικαιώματα και την αξία των γυναικών. (...) Η Τουρκάλα υπό το φως που εκπέμπει ο Ατατούρκ συμμετέχει στην εξύψωση της γυναίκας παγκοσμίως (...) Ωστόσο η Τουρκάλα του νησιού ακόμη βρίσκεται σε καθεστώς βαθιού ύπνου».

«Σε περίπτωση που το Διοικητικό Συμβούλιο των Λυκείων επιθυμεί να σημειώσει πρόοδο (...) πρέπει να εφαρμόσει ένα πρόγραμμα, με το οποίο τα κορίτσια μας θα γίνουν δεκτά στις ανώτερες σχολές, στα πανεπιστήμια της Τουρκίας».

«Κατά την γνώμη μας οι γυναίκες πρέπει να ακολουθήσουν το παράδειγμα εκατομμυρίων γυναικών και να πετάξουν την μαντίλα τους (...)».

Αποσπάσματα από τρία άρθρα της Τουρκάλας δημοσιογράφου Ulviye Mithat

1. Kıbrıs kadınlığına (Στην Γυναίκα της Κύπρου), Ses, 29 Απριλίου 1935
2. Kız kültürü (Ο πολιτισμός του κοριτσιού) Ses 24 Αυγούστου 1935
3. Utanıyoruz hanımlar (Γυναίκες ντρεπόμαστε), Ses 27 Ιούλιος 1935

Η Mithat ήταν από τις πρώτες φεμινίστριες που έδρασε στην τουρκοκυπριακή κοινότητα. Πολλά άρθρα της δημοσιεύτηκαν την δεκαετία 1930-1940 και υποστήριζαν τα δικαιώματα των γυναικών. Η Mithat ίδρυσε το 1931 το πρώτο τουρκοκυπριακό γυναικείο σωματείο στην Κύπρο, τον Σύνδεσμο Turkish Ladies Association of Nicosia. Αρθρογραφούσε στα τουρκικά και αγγλικά στις εφημερίδες Ses και Embros. Σε πολιτικό επίπεδο, ήταν οπαδός της εκκοσμίκευσης της Τουρκίας και των ιδεών του Κεμαλισμού. Υπό αυτό το πρίσμα υποστήριζε την εκπαίδευση των γυναικών και εναντιωνόταν στην μαντήλα.

2.2.δ. _____

«Πόση αλήθεια σημασία πρέπει να δοθεί στη γυναίκα και πόση αντίθετα μικρή σημασία δίνει η σημερινή μας κοινωνία (...). Αν εξετάσουμε πρώτη τη γυναίκα της αριστοκρατίας, θα δούμε πως η εξέλιξή της είναι ελαττωματική (...). Από την άλλη μεριά έχουμε την Εργαζόμενη Γυναίκα. Τη γυναίκα που βγαίνει μέσα από το φτωχόσπιτο του εργάτη-πατέρα, ή τη χωριατοπούλα του καταχρεωμένου αγρότη (...). Για την πρώτη, της πόλης, να πούμε, δύο είναι οι δρόμοι. Ή θα διαβάσει λίγα χρόνια στο σχολείο, αν της επιτρέψει η οικονομική κατάσταση του σπιτιού της, ύστερα θα γίνει καμιά νηπιαγωγός ή δασκάλα ή κάπου σε κανένα γραφείο θα καταγίνεται, ή με τη στοιχειώδη μόρφωση του δημοτικού, θα ακολουθήσει μία χειρωνακτική δουλειά. Για τη δεύτερη, τη χωριατοπούλα (μονόδρομος) είναι το (...) έργο της υπηρεσίας που αρχίζει πολλές φορές κι' από την πιο τρυφερή ηλικία των 6-χρονών (...). Όσο για την υπηρέτρια, εδώ σταματά ο νους τ' ανθρώπου μπροστά στην απάνθρωπη μεταχείριση (...). Καταντά αγνώριστη απ' τη σκληρή δουλειά (...) το ξυλοκόπημα (...) και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, μια καλή πρωία θα βρεθεί στους δρόμους με τη σφραγίδα της άτιμης (...) που ξεμυάλισε τον γιο του σπιτιού (...) Για την εργαζόμενη του εργοστασίου, αυτή βρίσκεται στα χέρια της εργοδοσίας. Αν τολμήσει να παραπονεθεί (...) πρέπει να επιπληχθεί και να διωχθεί (...) επειδή τόλμησε να διεκδικήσει δίκαια αιτήματα (...)»

Απόσπασμα από το κείμενο “Στη δική μας θέληση στέκει...” που εκδόθηκε στο Δελτίο Ένωσης Εργαζομένων Γυναικών Λεμεσού, αριθμός δελτίου 1, χρόνος έκδοσης 1942. Οι ενώσεις ήταν οι πρώτες γυναικείες οργανώσεις των χαμηλών στρωμάτων. Η πρώτη ένωση ιδρύθηκε το 1939 στην Αμμόχωστο μέσα από την εμπειρία της μεγάλης απεργίας των υφαντριών του 1938. Μέχρι τότε, τα μέλη των γυναικείων οργανώσεων προέρχονταν από μορφωμένα μεσαία και υψηλά στρώματα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3: **«Εντόπισε και Αποδόμησε τον μύθο»**

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

- Εντοπισμός του στερεοτύπου «Ενεργητικός Άντρας/ήρωας – Παθητική Γυναίκα/θύμα» κατά τη διάρκεια του πολέμου
- Κατανόηση της έννοιας “κυρίαρχο αφήγημα” στην ιστορία

ΥΛΙΚΑ

- 3.1. Κάρτα όπου φαίνεται ένα παράδειγμα της ψηφιακής επιφάνειας που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο Βήμα 3.
- 3.2. Κάρτα με τον ορισμό του “Κυρίαρχου αφηγήματος”
- 3.3. Κάρτα με τη φωτογραφία της Κυράς της Λαπήθου, Ευφροσύνης Προεστού
- 3.4. Σύνδεσμος με το βίντεο από την ταινία «Απίλλας 74'» του Μιχάλη Κακογιάννη (λεπτό: 50:08-51:20).

ΥΠΟΛΟΓΙΖΟΜΕΝΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

70-80 λεπτά

ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΤΗΝ/ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΡΙΑ/Η

1. Ζητήστε από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες να σκεφτούν ποια εικόνα τους έρχεται στο μυαλό όταν σκέφτονται τον πόλεμο του 1974 στην Κύπρο (στην εικόνα θέλουμε να περιλαμβάνονται άνθρωποι). Αν το κρίνετε σκόπιμο, εξηγήστε πως λόγω της ευαισθησίας του θέματος, ίσως είναι καλύτερο να μην αφορά οικογενειακά τους πρόσωπα και πολύ προσωπικές ιστορίες.
2. Έπειτα, δώστε τους 3 λεπτά να σκεφτούν την εικόνα και ζητήστε τους να σημειώσουν τις απαντήσεις στις εξής ερωτήσεις:
 - ποιοι/ες απεικονίζονται
 - πώς είναι η εξωτερική τους εμφάνιση (χαρακτηριστικά, τι φοράνε κ.λπ.)
 - στάση του σώματος
 - τι κρατάνε
 - έκφραση του προσώπου
 - πώς νομίζετε ότι νιώθει
 - ποια είναι η ιστορία του

3. Στο μεταξύ, μέχρι να ολοκληρώσουν τις σημειώσεις τους, δημιουργήστε έναν πίνακα σύμφωνα με το παράδειγμα στην κάρτα 5.1. Ο πίνακας αυτός θα χωρίζεται σε δύο στήλες (1η-κίτρινο χρώμα, 2η-πράσινο χρώμα). Κάθε στήλη αντιπροσωπεύει για εσάς ένα φύλο (π.χ. κίτρινη - γυναίκες και πράσινη - άντρες) όμως οι συμμετέχοντες δεν θα το γνωρίζουν ακόμη. Έπειτα, χωρίστε κάθε στήλη σε δυο σειρές (α και β), ώστε τελικά να σχηματίζονται 4 κουτιά (2 κάτω από το “γυναίκες”, 2 κάτω από το “άντρες”). Δώστε πρόσβαση σε όλους/ες στην οθόνη του υπολογιστή σας.
4. Στη συνέχεια, ζητήστε τους να περιγράψουν στην υπόλοιπη ομάδα την εικόνα που σκέφτηκαν χρησιμοποιώντας τις σημειώσεις τους. Παράλληλα, εσείς ως εκπαιδευτής/τρια καταγράφετε στην οθόνη, με λέξεις-κλειδιά, όσα θα αναφερθούν από τους συμμετέχοντες τοποθετώντας τα κάτω από την ανάλογη στήλη στην πρώτη σειρά (κουτιά 1α και 1β στην κάρτα 5.1.). Για παράδειγμα, αν κάποια/ος σκέφτηκε μια γυναίκα που κρατά ένα μωρό και κλαίει, στον πίνακα μπορεί να γραφτεί “μητέρα”, “πενθεί”, “κλαίει”, “έμεινε μόνη της”, “αβοήθητη”, “κρίμα”, “άμαχοι”, “γυναικόπαιδα”, “ανηλικοποίηση γυναίκας”, “εξαρτώμενη”, “στρατιώτης”, “γονατισμένος”, “νεαρός”, “αιχμάλωτοι” κλπ. Στο στάδιο αυτό, ο/η εκπαιδευτής/τρια πρέπει να κάνει διευκρινιστικές ερωτήσεις όταν χρειάζεται για να βοηθήσει τους συμμετέχοντες να απαντήσουν στα ερωτήματα που είχαν τεθεί σε σχέση με τα φύλα.
5. Ολοκληρώνοντας τον πίνακα, αποκαλύψτε ότι η κίτρινη και πράσινη στήλη αντιστοιχεί σε γυναίκες και άντρες. Ζητήστε τους να παρατηρήσουν ποια στοιχεία επαναλαμβάνονται για τις γυναίκες και ποια για τους άντρες και υπογραμμίστε τις λέξεις που επαναλαμβάνονται ή/και είναι παρόμοιες.
Σκοπός είναι να φανεί η σχέση γυναίκα (θύμα-παθητική) - άνδρας (ήρωας-ενεργητικός).
6. Έπειτα, ζητήστε τους να ψάξουν στο διαδίκτυο χρησιμοποιώντας τις λέξεις «Κύπρος 1974» και να βρουν μια φωτογραφία που μοιάζει περισσότερο με την εικόνα που είχαν σκεφτεί στα προηγούμενα βήματα.
7. Ζητήστε τους να μοιραστούν με την ολομέλεια την φωτογραφία που βρήκαν (θέλουμε να καταλήξουμε σε μια οθόνη όπου θα φαίνονται όλες οι φωτογραφίες που βρήκαν). Αυτό θα μπορούσε να γίνει με ένα διαδραστικό πίνακα, στέλνοντας ένα κοινό σύνδεσμο σε ένα πρόγραμμα όπως για παράδειγμα jamboard ή padlet.

8. Καθοδηγήστε συζήτηση στη βάση των πιο κάτω ερωτήσεων:
 - Ήταν δύσκολο ή εύκολο να βρείτε φωτογραφία που έμοιαζε με την εικόνα που σκεφτήκατε; Γιατί νομίζετε;
 - Γιατί δεν βρήκατε μια εικόνα με αντίστροφους ρόλους; Όπως μια φωτογραφία με πολλούς άντρες να κλαίνει ή μια γυναίκα να πολεμά;
 - Γιατί νομίζετε ότι γενικά στις εικόνες οι γυναίκες εμφανίζονται ως θύματα και παθητικές αντί ηρωίδες ή περήφανες ή αγωνίστριες; Και αντίθετα, γιατί οι άνδρες παρουσιάζονται πάντα με το ρόλο του στρατιώτη και όχι του θύματος;
 - Οι φωτογραφίες είναι ένα παράδειγμα. Αυτό συμβαίνει και στα αγάλματα, τις ειδήσεις, τα σχολικά εγχειρίδια. Όταν μιλάμε για ήρωα μιλάμε για άνδρα. Έτσι ήταν; Δεν υπήρχαν στιγμές ηρωισμού για τις γυναίκες και στιγμές θυματοποίησης για τους άνδρες; Ο ηρωισμός είναι ο θεσμός ή ο άνθρωπος;
9. Εξηγήστε ότι αυτή η αναπαράσταση της γυναίκας-θύματος και του άνδρα-ήρωα είναι ένα παράδειγμα αυτού που ονομάζουμε “κυρίαρχο αφήγημα” (δείξτε την Κάρτα 3.2.). Στη συγκεκριμένη περίπτωση είδαμε το κυρίαρχο αφήγημα σε σχέση με τις γυναίκες και τους άντρες στον πόλεμο του 1974 και κατ’ επέκταση στους πολέμους γενικότερα. (Κάρτα 3.2. Ως κυρίαρχο αφήγημα εννοούμε αυτό που το μεγαλύτερο τμήμα μιας κοινωνίας αποδέχεται, συχνά άκριτα, ως δεδομένη ιστορική αλήθεια και εντοπίζεται στα επίσημα σχολικά βιβλία ιστορίας, μέσα επικοινωνίας, διαδίκτυο, εφημερίδες κλπ).
10. Στη συνέχεια, εξηγήστε ότι θα δείξετε κάποιο υλικό που συγκρούεται με αυτό που εντοπίσαμε ως κυρίαρχο αφήγημα. Στο πλαίσιο αυτό, δείχνετε αρχικά τη φωτογραφία του αγάλματος της Κυράς της Λαπήθου, Ευφροσύνης Προεστού. Εξηγήστε ότι αυτό είναι ένα από τα ελάχιστα αγάλματα στην Κύπρο που απεικονίζουν μια γυναίκα (μια πραγματική γυναίκα και όχι θεότητα ή έννοια όπως η Αφροδίτη ή η ελευθερία) και από τις ελάχιστες φορές που μια γυναίκα απεικονίζεται ως ηρωίδα. Ακολουθώντας, αφηγηθείτε την ιστορία της (Υλικό 3.3). Αμέσως μετά, στείλτε στο “chat” τον σύνδεσμο με το βίντεο από την ταινία «Απίλλας 74’» του Μιχάλη Κακογιάννη (Υλικό 3.4), ώστε να το παρακολουθήσουν στον δικό τους χρόνο (λεπτό: 50:08-51:20).
11. Κλείστε εξηγώντας ότι έχουμε μόλις δει κάποιο υλικό που έρχεται σε σύγκρουση με το κυρίαρχο αφήγημα για το ρόλο των γυναικών και

των ανδρών κατά τη διάρκεια του πολέμου. Τέλος, εξηγήστε ότι στην επόμενη δραστηριότητα θα δούμε κάποια ακόμα γεγονότα που είναι γενικά άγνωστα και αμφισβητούν το κυρίαρχο αφήγημα σε σχέση με την ιστορία των γυναικών στην Κύπρο.

Υλικό 3.1. Κάρτα με παράδειγμα ψηφιακής επιφάνειας που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο βήμα 3

Γυναίκα (η λέξη “Γυναίκα” θα αποκαλυφθεί στο βήμα 5)	Άντρας (η λέξη “Άντρας” θα αποκαλυφθεί στο βήμα 5)
(Εάν οι συμμετέχουσες/οντες σας αναφέρουν ότι σκέφτηκαν μια φωτογραφία με μια γυναίκα που κρατά ένα μωρό και κλαίει, στον πίνακα μπορείτε να γράψετε τα εξής: “μητέρα”, “πενθεί”, “κλαίει”, “έμεινε μόνη της”, “αβοήθητη”, “κρίμα”, “άμαχοι”, “γυναικόπαιδα”, “εξαρτώμενη”)	(Εάν οι συμμετέχουσες/οντες σας αναφέρουν ότι σκέφτηκαν μια φωτογραφία με άντρες στρατιώτες, στο πίνακα μπορείτε να γράψετε τα εξής: “στρατιώτης”, “γονατισμένος”, “νεαρός”, “αιχμάλωτοι”)

Υλικό 3.2. Κάρτα με τον ορισμό του «Κυρίαρχου αφηγήματος»

Ως κυρίαρχο αφήγημα εννοούμε αυτό που το μεγαλύτερο τμήμα μιας κοινωνίας αποδέχεται, συχνά άκριτα, ως δεδομένη ιστορική αλήθεια και εντοπίζεται στα επίσημα σχολικά βιβλία ιστορίας, μέσα επικοινωνίας, διαδίκτυο, εφημερίδες κλπ.

Υλικό 3.3. Φωτογραφία του αγάλματος της Κυράς της Λαπήθου, Ευφροσύνης Προεστού, συνοδευόμενη από την ιστορία της.

Το άγαλμα αυτό απεικονίζει την Ευφροσύνη Προεστού, γνωστή και ως κυρά Φροσού, η οποία όταν ξέσπασε ο πόλεμος του 1974 ζούσε στην Λάπηθο. Η ιστορία της έχει ως εξής:

Στις 6 Αυγούστου του 1974, στις 3 το πρωί η κυρά Φροσού άκουσε δυνατούς θορύβους, οι οποίοι προκαλούνταν από τις βόμβες και τις εκρήξεις που συνόδευαν τη στρατιωτική επιχείρηση του Τουρκικού στρατού. Λίγες ώρες αργότερα, 12 νεαροί ελληνοκύπριοι στρατιώτες χτύπησαν την πόρτα της ζητώντας της να τους κρύψει στο σπίτι της. Σύμφωνα με τη μαρτυρία της κατά τις 11:00 το πρωί ήρθαν 12 παιδιά μέσα στο σπίτι της, λέγοντάς της «Γιαγιά σώσε μας». «Που να σας βάλω, γιέ μου!» τους είπε. Θυμόταν ότι ράγισε η καρδιά της που έβλεπε παιδιά 18 χρονών σε αυτή τη θέση. Έτσι τους έκρυψε σε ένα υπόγειο δίπλα από το σπίτι της και τους έπαιρνε κρυφά φαγητό και νερό. Δύο μέρες μετά, Τούρκοι στρατιώτες χτύπησαν την πόρτα της ρωτώντας γιατί δεν είχε φύγει. Η κυρά Φροσού, η οποία ήταν μαία (μαμμού) και μιλούσε εξαιρετικά την Τουρκική γλώσσα (είχε άλλωστε ξεγεννήσει πολλά παιδιά στην περιοχή της, και από την ελληνοκυπριακή και από την τουρκοκυπριακή κοινότητα), του απάντησε στα τούρκικα, λέγοντας του “γιατί να φύγω;”. Αφού στο ράδιο

άκουσα ότι ήρθατε να φέρετε την ειρήνη και ότι ενθαρρύνετε τους ελληνοκύπριους να μείνουν στα σπίτια τους. Ε, κι εγώ μένω ειρηνικά στο σπίτι μου. Ο Τούρκος στρατιώτης, τον οποίο είχε ξεγεννήσει η ίδια ως μαία, προέτρεψε τους υπόλοιπους να φύγουν λέγοντας της να μείνει και να έχει τις πόρτες κλειδωμένες. Ωστόσο, ένα περίπου μήνα αργότερα, στις 4 Σεπτεμβρίου, Τούρκοι στρατιώτες συνέλαβαν την κυρά Φροσού και 9 από τους στρατιώτες που έκρυβε στο σπίτι της. Θυμάται ότι την έβαλαν σε ένα δωμάτιο που μύριζε αίμα και θάνατο αφού δύο άτομα είχαν μόλις πεθάνει εκεί. Τη χτυπούσαν ρωτώντας την πληροφορίες για τους τρεις που δραπέτευσαν. Δεν δέχτηκε να πει λέξη. Τότε, της έβγαλαν τα ρούχα, την έβαλαν σε ένα στρατιωτικό αυτοκίνητο και την γυρνούσαν στους δρόμους για να τους δείξει που ήταν κρυμμένοι οι δραπέτες. Μετά από όλα αυτά τα βασανιστήρια,

ένας Τουρκοκύπριος αξιωματικός αναγνώρισε την κυρά Φροσού η οποία ήταν επίσης η μαία που βοήθησε τη μητέρα του να τον γεννήσει. Ο τουρκοκύπριος αυτός τη βοήθησε να επιστρέψει στο χωριό της όπου έμεινε εγκλωβισμένη για 6 μήνες, μέχρι που κατάφερε να μεταφερθεί στη Λευκωσία ως πρόσφυγας. Οι 12 στρατιώτες που έσωσε καθώς και ο Δήμος Λαπήθου ανέγειρε το 2002 άγαλμα τιμώντας την μνήμη της.

Υλικό 3.4. Βίντεο από την ταινία «Απίλλας 74'» του Μιχάλη Κακογιάννη

Σύνδεσμος: https://www.youtube.com/watch?v=xxQSHofz_bk

Διάρκεια: 50:08-51:20

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4: Ήξερες ότι;

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Γνωριμία με σημαντικά ορόσημα και σημεία αναφοράς για τη σύγχρονη ιστορία των γυναικών και αναγνώριση της αυτενέργειας των γυναικών (ως ενεργά υποκείμενα της ιστορίας και φορείς της ιστορικής αλλαγής)

ΥΛΙΚΑ

Υλικό 4.1. Σύνδεσμος με το βίντεο «Keep looking for HERstory: Η πορεία των Κυπρίων γυναικών προς την»

Υλικό 4.2. Κάρτες με πληροφορίες/παραδείγματα άγνωστων και αόρατων πτυχών της ιστορίας των γυναικών στην Κύπρο

ΥΠΟΛΟΓΙΖΟΜΕΝΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

15 λεπτά

ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΤΗΝ/ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΡΙΑ/Η

1. Δείχνουμε στην ολομέλεια το Υλικό 4.1. (Βίντεο)
2. Ρωτάμε πώς τους φάνηκε και τι κρατάνε από αυτό.
3. Δείχνουμε στην οθόνη τις κάρτες από το Υλικό 4.2.
4. Ολοκληρώνουμε τη συζήτηση εξηγώντας ότι το ζήτημα δεν είναι ότι οι γυναίκες δεν έγραψαν ιστορία, δεν έκαναν σημαντικά πράγματα ή δεν είχαν ρόλο. Είναι ότι δεν αναγνωρίζονται. Αυτό είναι που ονομάζουν οι ιστορικοί το φαινόμενο της μη ορατότητας/αορατότητας των γυναικών.

Υλικό 4.1. Βίντεο «Keep looking for HERstory: Η πορεία των Κυπρίων γυναικών προς την ψήφο»

<https://www.youtube.com/watch?v=iukMUH8MCYA&t=163s>

Υλικό 4.2. Κάρτα με πληροφορίες/παραδείγματα άγνωστων και αόρατων πτυχών της ιστορίας των γυναικών στην Κύπρο

Ήξερες ότι:

- Η πρώτη γυναικεία οργάνωση στην Κύπρο ιδρύθηκε το 1898 υπό την ονομασία «Ομάς Ενώσεως των Ελληνίδων»;
- Η Περσεφόνη Παπαδοπούλου ήταν η πρώτη Κύπρια συντάκτρια και ιδιοκτήτρια εφημερίδας, της γυναικείας εφημερίδας Εστιάδες που κυκλοφόρησε το 1913 στην Αμμόχωστο με το σλόγκαν «Μορφώσατε και ανυψώσατε την γυναίκα και θα ιδήτε μετά θαυμασμού ολόκληρον αναγέννησιν της ανθρωπότητας»;
- Η μαθήτρια Πολυξένη Φουσεντζίδη ήταν η πρώτη γυναίκα που συμμετείχε σε θεατρική παράσταση το 1891 και ότι μέχρι τότε οι γυναικείοι ρόλοι ερμηνεύονταν από άνδρες;
- Η Κλειώ Χριστοδουλίδου οργάνωσε τον πρώτο μαρξιστικό όμιλο γυναικών το 1925 πριν ακόμη από την διενέργεια του ιδρυτικού συνεδρίου του πρώτου πολιτικού κόμματος (Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου);
- Οι πρώτες γυναίκες που φυλακίστηκαν για την δράση τους στους εργατικούς αγώνες στην Κύπρο ήταν οι ηγέτιδες της μεγάλης απεργίας των υφαντριών το 1938 στην Αμμόχωστο;
- Στις αρχές του 20ού αιώνα εμφανίζονταν στον εγχώριο τύπο άρθρα που αφορούσαν τις γυναίκες και εξέφραζαν απόψεις όπως «Αποφεύγεται τα κορίτσια που δίνουν στους όνυχάς των δια της μανικιούρ σχήμα οξύ. Αποφεύγεται τας ενδυομένας με κόκκινα και εν γένει κτυπητά χρώματα. Πάντοτε κάτι σάπιο υπάρχει εις το ηθικόν των. Αποφεύγεται τας βαρέως αρωματισμένας. Τας πάρα πολύ μετριόφρονas και υπερσεμνάς. Τας με στενόν και χαμηλόν μέτωπον και μαλλιά ξηρά και κοντά. Όλοι οι δικασταί λέγουν ότι αυτός είναι ο τύπος της γυναικός η οποία διαρκώς καταγγέλλει τον άνδρα της. Τας υπεράγον θρησκοθήπτους, διότι τούτο σημαίνει ότι έχουν κάποιαν δόσιν ανισορροπίας.»
- Στις αρχές του 20ου αιώνα υπήρχαν πολλές γυναίκες μέτοχοι της Τράπεζας Κύπρου. Συγκεκριμένα, από το 1913-1930 υπήρχαν 386 γυναίκες μέτοχοι οι οποίες κατείχαν περίπου το 25% των μετοχών. Μεταξύ αυτών επτά ήταν υπηρέτριες και επτά ήταν δασκάλες;
- Το 1912 οι Τ/κ μέλη του Νομοθετικού Συμβουλίου κατέθεσαν Νόμο που απαγόρευε στις χορεύτριες χορού της κοιλιάς να κάνουν παραστάσεις σε «Μουσουλμανικές εορτές και γάμους» σε μια προσπάθεια να αποτρέψουν τη βία που παρατηρείτο εναντίον τους;
- Στην πρώτη Συντεχνία Βοηθών Κτιστών της Λεμεσού που ιδρύθηκε το 1939, τα 35 από τα 159 ιδρυτικά μέλη είναι γυναίκες;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5: Δες το αλλιώς

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

- Ανάπτυξη κριτικής σκέψης ως προς το κυρίαρχο ιστορικό αφήγημα
- Αμφισβήτηση / αποδόμηση στερεοτύπων που συνδέονται με το διαχρονικό ρόλο των γυναικών στη διαμόρφωση της κυπριακής κοινωνίας

ΥΛΙΚΑ

Υλικό 3.3 Κάρτα με τη φωτογραφία της Κυράς της Λαπήθου, Ευφροσύνης Προεστού

Οποιοδήποτε υλικό ή ψηφιακό πρόγραμμα σχεδίασης που διαθέτουν οι συμμετέχοντες/συμμετέχουσες για τη δημιουργία/σχεδιασμό του αγάλματος

ΥΠΟΛΟΓΙΖΟΜΕΝΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

25-30 λεπτά

ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΤΗΝ/ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΡΙΑ/Η

1. Δείχνοντας ξανά το άγαλμα της Κυράς της Λαπήθου, ζητήστε τους να σκεφτούν για 1 λεπτό το εξής (Υλικό 3.3):
“Γνωρίζοντας πια την ιστορία της Ευφροσύνης Προεστού, αν αναλαμβάνατε εσείς να δημιουργήσετε ένα νέο άγαλμα αφιερωμένο σε αυτήν, πώς θα ήταν; Δείτε το αλλιώς”. Θα μπορούσε η/ο εκπαιδευτρία/ής να μοιραστεί κάποια δική της/του σκέψη ως παράδειγμα (π.χ. εγώ θα τόνιζα την πτυχή της ειρήνης και της αγάπης που μου άφησε η ιστορία της παρά τη μιλιταριστική της διάσταση). Εξηγήστε ότι αυτή είναι μόνο η δική σας οπτική, οι συμμετέχοντες/ουσες θέλουμε να βάλουν τη δική τους στο άγαλμα που θα δημιουργήσουν.
2. Είτα, χωρίστε τους/τις συμμετέχοντες/ουσες σε 4 ομάδες και ζητήστε να αποτυπώσουν ελεύθερα τη δική τους εκδοχή για το άγαλμα της Ευφροσύνης Προεστού, χρησιμοποιώντας όποια μέσα τους εκφράζουν και νιώθουν άνετοι/ες με αυτά (π.χ. paint, σκίτσο ή περιγραφή). Δώστε 10 λεπτά.
3. Εξηγήστε ότι με το τέλος της δραστηριότητας θα τους ζητηθεί να μοιραστούν το δημιούργημά τους με την ολομέλεια, να το περιγράψουν και να πουν λίγα λόγια για τις επιλογές που έκαναν.
4. Επιστρέψτε στην ολομέλεια και καθοδηγήστε την παρουσίαση των ομάδων.

ΣΤΑΔΙΟ 3: ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ (post-test)

	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
Οι άντρες είναι γενικά πιο θαρραλέοι από τις γυναίκες				
Οι γυναίκες είναι συνήθως πιο συναισθηματικές από τους άνδρες				
Το μάθημα της οικιακής οικονομίας στα σχολεία πρέπει να διδάσκεται μόνο στα κορίτσια				
Οι άνδρες είναι καταλληλότεροι από τις γυναίκες για να ακολουθήσουν πολιτική σταδιοδρομία				
Οι γυναίκες τα καταφέρνουν καλύτερα στην ανατροφή των παιδιών, επειδή είναι μάνες				
Οι άνδρες τα καταφέρνουν καλύτερα από ότι οι γυναίκες στις θετικές επιστήμες όπως τα μαθηματικά και η φυσική				
Οι άνδρες είναι καταλληλότεροι για το επάγγελμα του οικοδόμου				
Οι γυναίκες είναι γενικά πιο σπάταλες από τους άνδρες				
Το 1900, οι γυναίκες στα χωριά της Κύπρου ασχολούνταν αποκλειστικά εντός σπιτιού με τη φροντίδα των παιδιών και του νοικοκυριού τους				
Στις πρώτες απεργίες και διαδηλώσεις που έγιναν στην Κύπρο, συμμετείχαν κυρίως άντρες				
Οι Κύπριες γυναίκες διεκδίκησαν μαχητικά και κατέκτησαν το δικαίωμα στην ψήφο.				

ΣΤΑΔΙΟ 4: ΟΜΑΔΑ ΕΣΤΙΑΣΗΣ

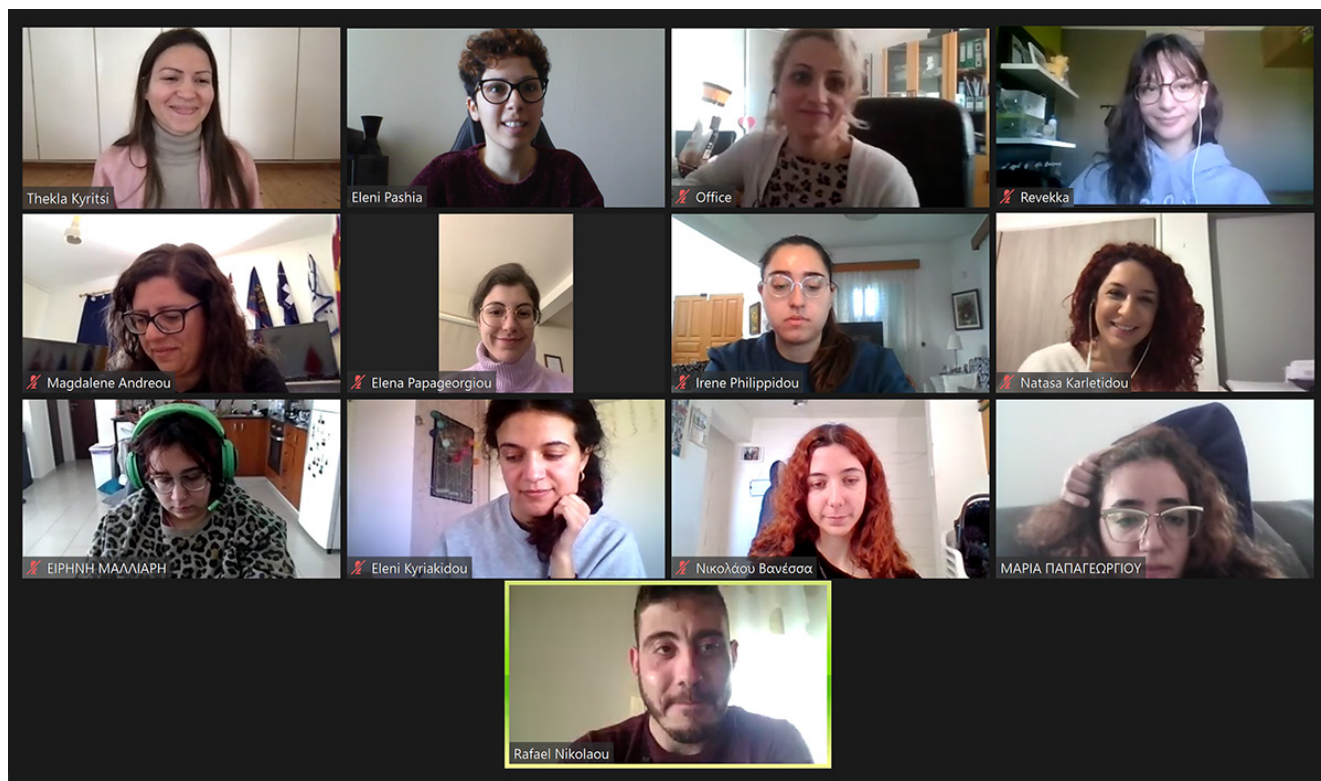
ΣΤΟΧΟΣ

Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων, στόχος της ομάδας εστίασης είναι να εμβαθύνει στο κατά πόσο το συγκεκριμένο εργαστήριο και γενικότερα η πρόσβαση σε διαφορετικές ιστορικές οπτικές γωνίες γύρω από ένα γεγονός μπορεί να αλλάξει τον τρόπο που το άτομο αντιλαμβάνεται και βιώνει τα έμφυλα στερεότυπα.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΙ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Στη βάση των απαντήσεων των συμμετεχόντων στα ερωτηματολόγια και λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη τις ερωτήσεις στις οποίες παρατηρήθηκε μετατόπιση στο τελικό ερωτηματολόγιο σε σχέση με το αρχικό, η εκπαιδεύτρια/ο εκπαιδευτής κατευθύνει συζήτηση γύρω από τους λόγους που οδήγησαν τις συμμετέχουσες και τους συμμετέχοντες να επιλέξουν κάποια διαφορετική απάντηση μετά από το εργαστήριο σε σχέση με την απάντηση που είχαν δώσει πριν από το εργαστήριο. Κάποιες ερωτήσεις για παράδειγμα μπορεί να είναι:

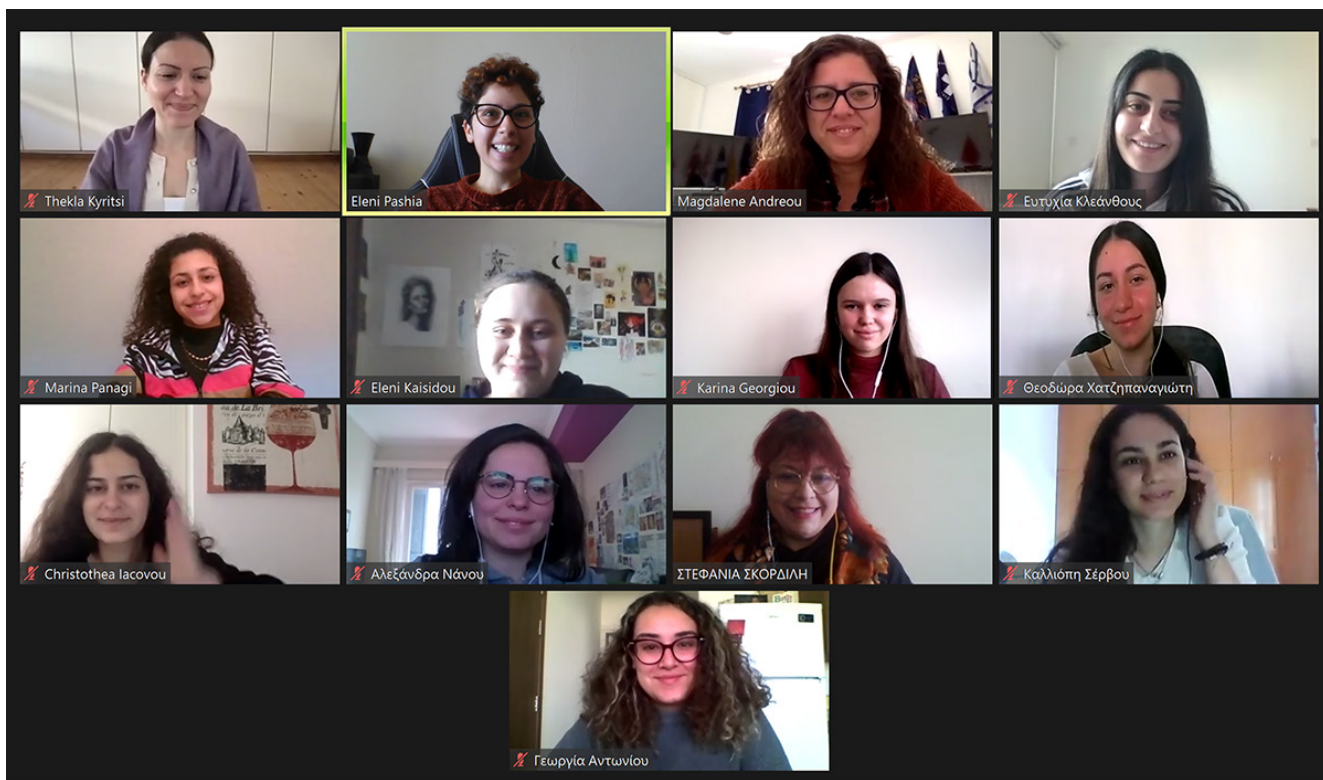
- Τι θα λέγατε ότι σας έκανε περισσότερη εντύπωση κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου;
- Υπήρχε κάποια ερώτηση την οποία απαντήσατε διαφορετικά στο στάδιο πριν και στο στάδιο μετά από το εργαστήριο; Τι σας έκανε να αλλάξετε την απάντηση σας;
- Βλέπουμε ότι πριν από το εργαστήριο οι περισσότεροι/ες απαντήσατε ότι οι άντρες είναι πιο γενναίοι από τις γυναίκες ενώ μετά από το εργαστήριο απαντήσατε περισσότεροι/ες ότι διαφωνείτε με αυτή την τοποθέτηση. Τί σας έκανε να αλλάξετε γνώμη;

Πιλοτική παρουσίαση του εκπαιδευτικού εργαλείου σε φοιτητές, 5 Μαρτίου 2021

Εκπαιδευτές:

1. Θέκλα Κυρίτση, Διευθύντρια ΚΙΙΦ, Μέλος Επιστημονικής Ομάδας του έργου
2. Ελένη Πασιά, Ερευνήτρια-εκπαιδεύτρια στο ΚΙΙΦ, Μέλος Επιστημονικής Ομάδας του έργου
3. Δρ. Μαγδαληνή Αντρέου, Ερευνήτρια-Ιστορικός στο ΚΙΙΦ, Μέλος Επιστημονικής Ομάδας του έργου

CLIO
FOR GENDER
CYPRUS LIBRARY ONLINE

Πιλοτική παρουσίαση του εκπαιδευτικού εργαλείου σε φοιτητές, 6 Μαρτίου 2021
Εκπαιδευτές:

1. Θέκλα Κυρίτση, Διευθύντρια ΚΙΦ, Μέλος Επιστημονικής Ομάδας του έργου
2. Ελένη Πασιά, Ερευνήτρια-εκπαιδύτρια στο ΚΙΦ, Μέλος Επιστημονικής Ομάδας του έργου
3. Δρ. Μαγδαληνή Αντρέου, Ερευνήτρια-Ιστορικός στο ΚΙΦ, Μέλος Επιστημονικής Ομάδας του έργου

Το Έργο SOCIALINNO/0617/0013 συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και την Κυπριακή Δημοκρατία μέσω του Ιδρύματος Έρευνας και Καινοτομίας.

ΑΡΧΕΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

**Κυπριακή Διαδικτυακή
Βιβλιοθήκη για το ΦΥΛΟ**

CLiO for GENDER

Cyprus Library Online